

עד מקום שישעיר — שיש שס שער שגוררין נסכין מנכס הפנימי. טפח ברושט — מיקרי כרס. וקא סלקא דעתך דלא אזיל שער נמוך הוושט ולא מיד, ואת אמרת עד מקום שישעיר? דהא עד סוף הוושט כולו מני שמיט, וכיון דלא וושט הוה הכי מני שמיט ציה? אימא טפח בכרס סמוך לוושט — דהיינו, טפח ראשון של כרס הוה כרס הפנימי, ונקוצתו נמשכה. ולפי שהוה נחש נחש נמקס המילר צין ללעות החוה קרי ליה פנימי, וכל שאר הכרס קרוי צמתיתין החלוטה, וינדוית נקריעת רוצו. כי קאמר רב — טפח צושט מקרי כרס. בתורא דמשעיר טפי — שהשער נכנס צמוך הוושט טפח. ולעולם מקום שמיטה הוה צושט עד מקום השער. תורבץ הוושט שניטל כולו — לקמיה פריך: והא איכא עיקור סימנים. ותנא תונא — תנא דמתניתין דפרקין מסייע ליה. תונא — כמו: תנא דין. ניטל לחי התחתון כשר — וכיון שניטל הלחי נתלשו הסימנים, שנלחי התחתון הם מחוברים. קשיא מתניתין — דקתני כשר. הא דאיעקור איעקורי — עיקור סימנים, כשנעקר הוושט מן הלחי ומן הכשר. הא דאיגום איגומי מעילוי סימנים — שנגמס הלחי מן הכשר שמוטל על הסימנים צין הלחי והסימן, ללא עיקור הוה, שהסימנים מעוררין נכשר. אלא לשמואל קשיא — הא דרז פפא. דלדידה איכא עיקור סימנים, דקאמר: מורבץ הוושט שניטל, דמשמע שהוושט לצדו יתק ונחלש מן הכשר. דאקפל אקפולי — שנקלף מעל הכשר. אקפל האניסי" דמסכת סוטה (לה,ג).

דאיעקור אפרוקי — כדנר הנועקר צכח, שנעקר כלן מעט וכאן מעט עד רוצו. דלואו מיעוט הממוצר אינו ממוצר ציחה, הילכך לאו מצור הוה, דלא דער צריא.

תוספות

והאיכא עיקור סימנים — לפירוש הקונטרס דפרק קמא (חולין כ,א) דבעיקור סימנים הויה טרפה, תימה: דהיכי פשיטא ליה דהויה טרפה? על כרחך אינה נטרפה בתורבץ הוושט בנקב בעלמא כמו ברושט עצמו, וכמו כן נימא דניטל כולו כשרה! וכי תימא, דסבירא ליה דלא גרע משמוטת הגררת שהיא טרפה — זהו דוחק גדול. ועוד, דקא משני דברובו כשרה, אף על פי דפסוקת הגררת תנן: ברובו טרפה. ולפירוש הלכות גדולות פריך שפיר: והא איכא עיקור סימנים, אף על גבי דלא הויה טרפה בשמוטה זו, מכל מקום במה יכשר כיון דאין לו היתר בשחיטה? ומיהו קשה לפירוש הלכות גדולות, דמאי פריך: והאמר רבה בר בר חנה סימנים שנלדלו ברובן טרפה? לפי המקשן תקשה ליה ארבה בר בר חנה גופיה, דאי טרפה הויה בהכי, אם כן מהו עיקור דקיימא לן דלא הויה טרפה אלא שאין שחיטה מועלת בו? ומיהו, ספרים דגרסי מעיקרא: לא קשיא (הא דאקפל אקפולי) והא דאדלדול אדלדולי. ויש לומר: שיועד המקשן כדמסיק לבסוף, דרבה בר בר חנה איירי דאיעקור אפרוקי בכח, כאן מעט וכאן מעט, דלא הדרא בריא והויה טרפה, ועיקור סימנים דלא הויה טרפה — דאקפול אקפולי בנחת מעל הבשר. ומכל מקום פריך מדלדול דרבה בר בר חנה אלשוך דלדול שהזכיר המתרץ, וחוזר ומפרש לו דלדול שאמרתו אינו כשל רבה בר בר חנה. אבל לספרים דגרסי בטר והא אמר שמואל ברובו: לא קשיא, הא דאנקובי הא דאקפל אקפולי — קשה. וכן קשה לפירוש רבינו חננאל דמפרש ד"אפרוק אפרוקי" שנפרדו הסימנים זה מזה, ליכא למימר שהמקשן היה יודע האמת, דאם כן לא הוה פריך מידי! ויש לומר: דכי פריך מרבה בר בר חנה הוה מצי למימר: וליטעמין תקשה לך דרבה בר בר חנה גופיה, אי טרפה הויה, עיקור סימנים היכי משכחת לה?

עיונים

טפח ברושט סמוך לכרס זהו כרס הפנימי כלומר החלק הקדמי של הכרס, והוא קרוי פנימי מפני שהוא חברי בצלעות החוה (ראה במשנה לעיל מב,א).

תורבץ הוושט שניטל כולו מלחי לחי היא המכוונה בלשוננו לטת, והכוונה כאן ללסת התחתונה, שמחוברים אליה הלשון ואזור בית הבליעה, הבשר שאליו מחוברים הסימנים, הקנה, הוושט. לפעמים הביטוי לחי מתייחס לא רק ללסת עצמה, אלא (גם) לבשר שמחובר אליה.

והאיכא עיקור סימנים לפי שיטת רש"י (ראה לעיל ט,א. כ,א) עיקור סימנים עושה טריפה. אבל לפי שיטת בה"ג אין עיקור הסימנים מטריף, אלא הוא אחד מפסולי השחיטה, ששחיטה בסימנים שנעקרו שחיטה פסולה היא, והשאלה היא איפוא: גם אם אין הבהמה טריפה, מכל מקום אינה כשרה, שהרי לא נשחטה כדיון! (ולפי זה, גם מה שנאמר להלן בשם שמואל שניטל כולו מלחי טריפה — אינו טריפה ממש, אלא שאינה כשרה, כהסבר הגמרא לעיל לב,ב. רשב"א בתורת הבית, ראה תוס'). וראה חידושי רמב"ן לעיל ט,א.

הא דאיעקור איעקורי הא דאיגום איגומי "איעקור עיקורי" הוא כאשר הוושט נקרע מחיבורו ללוע, ובמקרה שהוא נפרד גם מן החיבור שלו לקנה (שהוא חיבור רופף יחסית), הריהו עלול גם להישמט למטה. לעומת זאת "איגום איגומי" הוא כאשר הבשר שאליו מחוברים הסימנים (אזור הלוע והלשון) נחתך (נגמם) כולו מן הלסת, או במקרה שעליו מדברת המשנה — שהלחי התחתון ניטל. במקרה זה, הסימנים עצמם לא נעקרו ממקום חיבורם, ואין כאן איפוא טריפה של עיקור סימנים.

הא דאקפל אקפולי התם דאפרוק אפרוקי ונמצא למסקנה, לפי גרסתנו ופירוש רש"י (שלפי הרשב"א הוא "הברור שבלשונות"), שכאשר ניטל אחד הסימנים לגמרי ממקום חיבורו ללחי — טריפה, והוא "עיקור סימנים". ואם ניטל הלחי, אבל הסימנים נשארו מחוברים לבשר הלחי אפילו משהו — הוא מה שאמר שמואל שאם ניטל תורבץ הוושט כולו מן הלחי כשר (והעמדתו שניטל ברובו). ומכל מקום, אם נעקר בכח והוא מחובר מעט פה ומעט פה — אינו חוזר לבריאותו, והוא טריפה. אבל אם נקלף בנחת ונשאר מיעוט מחובר במקום

עד כדי שישעיר, עד פתח הכרס, שיש בדפנותיה כעין שערות. ותוהים: איני [כן הוא]? והאמר [והרי אמר] רבינא אמר החכם גניבא משמיה [משמון] של רב: הטפח האחרון ברושט, הסמוך לכרס — זהו הקרוי כרס הפנימי. ואם כן אמאי [מדוע] אמר רב נחמן שיכול לשחוט ממש עד מקום שיער? והרי לדעת רב, כי קא שחט [כאשר הוא שוחט] בטפח האחרון — בכרס עצמה קא שחט [הוא שוחט] ומתקנים, אימא [אמר] כך דבריו רב: אותו טפח בכרס שהוא סמוך לוושט — זהו כרס הפנימי, ואינו מקום שחיטה, אבל הוושט עצמו — כולו מקום שחיטה, וכפי שאמר רב נחמן. איבעית אימא [אם תרצה אמור], כי קאמר [כאשר אמר] רב טפח ברושט סמוך לכרס נחשב ככרס — הרי זה בתורא [בשור], דמשעיר טפי [ששעיר יותר], והשעיר מצוי גם ברושט עצמו, בטפח האחרון שלו, ושם דינו ככרס, שאינו מקום שחיטה.

אמר רב נחמן אמר שמואל: תורבץ הוושט שניטל כולו מלחי (הלסת התחתונה) — כשר; ותנא תונא [וכן שנה החכם שלנן] במשנה להלן: ניטל לחי התחתון כולו — כשר, והרי אם ניטל הלחי התחתון נתלשים עמו הקנה והוושט, שהם מחוברים אליו. מתקיף לה [מקשה על רב פפא]: כיצד אמר שמואל שתורבץ הוושט שניטל כולו — כשר? והאיכא [והרי יש] בכך עיקור סימנים ממקומם, עושה טריפה! ועל כך מקשים: ולרב פפא קשיא מתניתין [קשה משנתנו], ששינוי שאם ניטל לחי התחתון — כשר! ומשיבים: בשלמא מתניתין [נניח משנתנו] לרב פפא לא קשיא [אינה קשה], הא [זה] שעיקור סימנים עושה טריפה, הוא במקרה דאיעקור איעקורי [שנעקרו הסימנים] מבשר הלחי; הא [זה] שניטל לחי התחתון, שהוא כשר — דאיגום איגומי מעילוי סימנים [שהלחי התחתון נחתך מעל מקום חיבור הסימנים], והסימנים עצמם נשארו מחוברים לבשר הלחי. אלא לשמואל קשיא [קשה]. כיצד תורבץ הוושט שניטל כולו מן הלחי כשר? והרי יש בכך עיקור סימנים! ומשיבים: לא תימא [אל תאמר] דבריו שמואל תורבץ הוושט שניטל כולו כשר, אלא אימא [אמר] שניטל רובו, ומקשים: והאמר [והרי אמר] רבה בר בר חנה אמר שמואל: סימנים [קנה או וושט] שנלדלו ברובן — טרפה, ואם כן, אפילו ניטל רובו הריהו טריפה! אמר רב שישא בריה דאקפל רב אידי: הא [זה] שאמר שמואל שכשר כשניטל רובו, הוא במקרה דאקפל אקפולי [שהתקפל, נקלף] התורבץ מבשר הלחי, ונשאר המיעוט מחובר במקום אחד, שבאופן כזה יכול המקום להבריא. התם [שם] שאמר שמואל שאם נלדלו סימנים ברובם טריפה, הוא במקרה דאפרוקי אפרוקי [שהתפרק, שהוושט נעקר בכח]. והמיעוט שנותר מחובר מעט כאן ומעט כאן, ובכגון זה אין המקום יכול להבריא.

ב שנינו במשנה: ופסוקת הגררת נחנתך הקנה לרוחבו — טריפה. ועל כך תנא [שנה החכם]: כמה פסוקת הגררת שעושה אותה לטריפה? ברובה. וכמה רובה? איך קובעים מהו רובה? רב אמר:

אחד — כשר, שהוא מבריא.

אורה ההלכה

תורבץ הוושט שניטל כולו מלחי וכו' דאפרוק אפרוקי נעקר תורבץ הוושט מן הבשר המחובר ללחי — הרי זו טריפה, ואם אירע הדבר במהלך השחיטה — הרי זה בכלל עיקור סימנים, שפוסל את השחיטה, ועושה את הבהמה (או העוף) נבילה. והוא — כשנעקר כולו, אבל אם נשתיר בו אפילו משהו מחובר — כשר. ובלבד שהמיעוט שנשאר הוא במקום אחד ("אקפל אקפולי"); אבל אם המיעוט הנשאר הוא מדולדל, שהוא מחובר מעט כאן ומעט כאן — טריפה, שניכר הדבר שנעקר בכח ("אפרוק אפרוקי"), ומה שנשאר מחובר — חיבור מדולדל הוא ופסול. והברים אלו אמורים כשנעקר רובו, אבל אם לא נעקר אלא מיעוט, ורובו קיים, אף על פי שרוב זה הנשאר הוא מדולדל, מעט כאן ומעט כאן — כשר. כך פסק בשו"ע, כמסקנת הסוגיה לפי רש"י, הרשב"א ועוד, ולפי הגרסה שלפנינו. ועוד פסק שאם נפרד הוושט מהקנה ונתלדלו זה מזה ברוב שיעור אורכם — טריפה, וכפירוש הר"ח הרי"ף והרמב"ם ל"אפרוקי אפרוקי".

ולפי שמרובות השיטות והגרסות בענין זה, קבעו אחרונים כי כל שלא נשאר תורבץ הוושט או רובו מחוברים לבשר שבינו ובין הלחי הרי זו טריפה, ואפילו נתקלף הבשר סביב התורבץ מאליו (כפירוש רבינו ירוחם ל"אקפל אקפולי" לשיטת הרי"ף). וכן אם נפרדו הסימנים ממקום חיבורם בצוואר ברוב אורכם — הרי זו טריפה, ואם אירע הדבר בשעת השחיטה — הרי זו נבילה (שמלה חדשה). (רמב"ם שם פ"ט הבי"א. שו"ע יו"ד כד, טו — טז, לג, ס).

ניטל לחי התחתון כשר וכו' הא דאיגום איגומי ניטל הלחי התחתון — כשרה, והוא שהבהמה יכולה לחיות אף כך על ידי הלועה. על פי המשנה להלן נד,א, והפירוש שהובא בגמרא להלן נה,ג. וכתב הרמב"ם שהוא כאשר נגמם עד מקום הסימנים ולא נעקר, וכתירוצו הגמרא לשיטת רב פפא. וכן כתבו אחרונים לשיטת השו"ע, שהבשר נשאר מחובר לסימנים (ש"ן ס"ד סק"א). אבל להלכה כתבו כי יש לחוש לשיטת הרי"ף, שתירוצו זה נדחה למסקנת הסוגיה, וכל שאינו מחובר ברובו — הרי זו טריפה (שמלה חדשה). (רמב"ם שם פ"ח הבי"ג. שו"ע יו"ד לג, א).

מסורת הש"ס
ה. חולין נב.
ו. משנה חולין נד,א. תוי"כ ויקרא יא, ד. ילקי"ש תורה תקלו.
ז. חולין מב,א. נג,ב.
ח. ראה ירושלמי נדה פ"ג ח"ה.

גרסות

עד כדי שישעיר בכתח"י: עד מקום שישעיר ורבינו גרשום הביא גרסה: עד מקום שישעיר עיי"ש.

זהו כרס הפנימי בחלק מכתח"י: זו היא כרס הפנימית.

אמאי כי קא שחט בכרס קא שחט ברוב כתח"י מלים אלו חסרות.

איבעית אימא כי קאמר רב בתורא דמשעיר טפי משפט זה חסר בכתח"י ובחלק מכתח"י: איבעית אימא כי איתמר דרב בתורא דנפיש שערתייה וכן ברבינו גרשום.

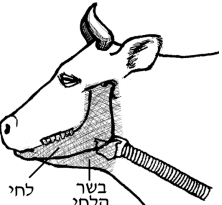
קשיא מתניתין ניטל לחי התחתון כשר ברוב כתח"י: קשיא מתניתין.

דאיעקור איעקורי בכתח"י ועוד: דאיעקור איעקורי. לא תימא כולו אלא אימא רובו יש בכתח"י: לא תימא שניטל כולו אלא אימא שניטל רובו.

אימא רובו בכתח"י ועוד נוסף: והאמר שמואל תורבץ הוושט ברובו. התם דאינקב אינקובי הכא דאיקפל אקפולי [ויש: דאדלדול אדלדולי]. ובתירוצו של רב שישא בריה דרב אידי להלן נאמר רק: התם דאפרוקי וכן הוא בשינויים בכל כתח"י ובדפוס, וכן הגיה הבי"ח והוגה בדפוסים המאוחרים כלפינו עפ"י מהרש"ל, וראה תוס' רשב"א מהרש"א ותפארת שמואל.

העיונים

עד כדי שישעיר ראה נספח תמונות עמ' 11. לחי התחתון

תורבץ הוושט והלחי

תורבץ שניטל מלחי

כאן ניתן לראות כיצד נעקרים הסימנים עם הבשר מן הלחי (איגום איגומי מעילוי סימנים).

דן את הדין – על שדה או על טלית, בין זה לזה. וכן עדים שהעידו – על שדה או על טלית שהן של פלוני. כולן רשאים ליקח – אומן חפץ. הרחק מן הכיעור – שלא יאמרו: נשבל כך זכיה לזה, שיתנה לו צול. שרי בוכרא – כשהיה כהן מצא לפניו צכור לראות מונו, וסיה מתירו – לא היה לוקח ממנו מנשר אוחו צכור. צכור נוהג בזמן הזה, וכשהוא חס אינו ראוי לכלום, דשוחט קדשים בחוף. רב חסדא – כהן הוא, כדלמרינן בגיטין ד"הניזקין" (נ,ה): שמונים זוגים אחים כהנים נשואין שמונים זוגות אחיות כהנות. צכור נמכר צאומד ולא צמסקל, כדלמרינן צכורות (ל,ה): כל פסולי המוקדשין נשחטין ונמכרין צאטליו ונמכרין צליטרא, חוף מן הצכור והמעשר. מתקלא מוכח – שהכל רואין שהוא שוקל ליטרא צדינר כמותו לאחרים ונותן המעות מיל. מאי איכא – צמה יולין להשדני. משרום אומצא מעלייתא – ששוקלין לי הליטרא ממיטב הצמר. כל יומא נמי – חולקין לי כבוד, ומוכרין לי מן המיטב. זה הרואה טרפה לעצמו – כשנולד ספק טרפות צנהמתו, ונראה צו טעם לאיסור וטעם להיתר, ואינו חס עליה ואוסרה. הרואה טרפה לעצמו – ודאי שונא מתנות אחרים הוא, שאף על שלו אינו חומד להכריע להיתר. ושמש תלמידי חכמים – גמרא, לתרן טעמי המשנה ומשניות הסותרות זו את זו, והיינו תלמוד. יגיע כפיך כי תאכל – דכיון דעל שלו אינו חומד – כל שכן שאינו חומד צל אחרים לגנוב ולגזול. מזמני ליה – לאכול אלס.

תוספות

וכן העדים שהעידו כולם רשאים ליקח כ"י – דשנים אינם חשודים, כדאמרינן בפרק שני דיבמות (כה,ב),

ומכל מקום לבעל נפש טוב להרחיק. ואם תאמר: ועדים היאך רשאים ליקח כ"י? בשלמא חתומים על גט אשה או על שטר מקח – לא חשו חכמים למעשה, דמעשה לא עבדי. אבל דבורא אמרי, כדאמרינן בפרק "התקבל" (גיטין סז,א), אמרו לעדים: אמרו לסופר לכתוב ולעדים ויחתמו – לא תעשה בישראל כזאת, דחיישינן שמא תשכיר עדים. וכן מיאנה או שחלצה בפניו היאך ישאנה? הא לא עבדי התם מעשה! ויש לומר: דכל דבר שנגמר על פיהם חשיב מעשה, אבל התם שאינו אלא דבור בעלמא, שאומר מן הבעל אל הסופר לכתוב ולעדים לחתום, ואפשר שהם לא יעשו ולא תתגרש, וגם אם אין גומרין הדבר אינם חוששין. ואם תאמר: דן את הדין דהכא, היאך רשאי ליקח? והלא יחיד הוא, מדקתני "דן"? דמכח מתניתין דבכורות (כח,ב) דתנן: דן את הדין, מייית בפרק קמא דסנהדרין (ו,א) דשנים שדנו דיניהם דין, ולא דוקא שנים אלא הוא הדין אחד! ואין לומר דדין לא חשיב, דהא אמרינן בפרק שני דיבמות (כה,ב): החכם שאסר את האשה בנדר דלא ישאנה! ושמה חיישינן התם טפי, שמא עיניו נתן בה. ועוד יש לומר: דההיא דבכורות מוכחא טפי דביחיד איירי, דקתני רישא: מי שאינו מומחה וראה את הבכור כ"י בפרק "עוד כמה" (בכורות כח,ב), ולהכי דייק מינה בסנהדרין.

איזהו תלמיד חכם – דמהדרי ליה אבידתו בטביעת עין – זה הרואה טרפה לעצמו.

דתניא (ששנוריה ברייתא), מי שדן את הדין, זיכה וחייב, טימא וטיהר, או אסר והתיר, וכן העדים שהעידו על דבר – כולן רשאים ליקח (לקנות) מאותו דבר שהתירו אותו, אבל אמרו חכמים: הרחק מן הכיעור ומן הדומה לו, ואם כן לא היה ראוי לרבה בר בר חנה לקחת מדבר שהוא עצמו הכשיר! ומשיבים: הני מילי מידי דמזבין משומא [דברים אלה אמורים בדבר שמוכרים אותו באומדן], ולא במידה מדוייקת, ולכן יש מקום לחשוד שהדיין מקבל עבור כספו יותר מאחרים, אבל הכא מתקלא מוכח [כאן המשקל מוכיח], שאינו מקבל הנחה, אלא משלם ככל אדם אחר. כי הא [כמו מעשה זה] דרבה שרא טרפתא וזבן מינה בישראל [שרבה התיר ספק טריפה ואחר כך קנה ממנה בשר], אמרה ליה [לר] בת רב חסדא, אשתו: אבא שרי בוכרא ולא זבן מינה בישראל [אבי התיר בכור, שפסק שיש בו מום, ולא קנה ממנו בשר]. ומדוע אוכל אתה מבשר שאתה עצמך הורית בו? אמר לה: הני מילי בוכרא דאשומא מזדבן [דברים אלה אמורים בבכור שמוכרים אותו רק באומדן], ולא במשקל, ויש חשש של מראית עין, הכא מתקלא מוכח [כאן המשקל מוכיח], שאני משלם את המחיר הקבוע; מאי איכא [מה חשד יש] כאן – משרום אומצא מעלייתא [חתוכת בשר משובחת יותר] שנותנים לי? בזה אין מקום לחשד, כי כל יומא אומצא מעלייתא זבנו לי [כל יום חתוכת בשר מעולה נותנים לי]. אגב כך מביאים מה שאמר רב חסדא: איזהו תלמיד חכם? זה הרואה טרפה לעצמו, כלומר, כשיש לו ספק בבהמה של עצמו אוסר אותה, ואינו חס על ממנו. ואמר רב חסדא: איזהו שנאמר בו "שונא מתנות יחיה" (משלי טו, כז)? זה הרואה טרפה לעצמו, שנוזהר בכל ענין שלא ליהנות ממה שאינו שלו, ושמה בהמה זו אסורה עליו. דרש מר זוטרא משמיה [משמון] של רב חסדא: כל מי שקורא מקרא ושונה משה, ורואה טרפה לעצמו, ושימש תלמידי חכמים ללמוד דרכי הלימוד וההוראה – עליו הכתוב אומר: "יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך" (תהלים קכח, ב). רב זביד אמר: אדם כזה זוכה ונוחל שני עולמות, העולם הזה והעולם הבא, שנאמר "אשריך וטוב לך", "אשריך" – כוונתו בעולם הזה, "וטוב לך" – גם לעולם הבא. ובענין "שונא מתנות יחיה" מסופר, ר' אלעזר כי הווי משדרי ליה מבי נשיאה מידי [כאשר היו שולחים לו מבית הנשיא דבר כמתנה] לא שקיל [לא היה לוקח], וכי הווי מזמני ליה [וכאשר היו מזמינים אותו] לאכול אצלם לא אזיל [לא היה הולך]. וכך אמר [היה אומר] בהתנצלות: לא קא בעי מר דאיחי [אין אדוני רוצה שאחיה?] דכתבי [שהרי נאמר] "ושונא מתנות יחיה". רבי זירא כי משדרי ליה [כאשר היו שולחים לו מתנה] לא שקיל [לא היה נוטל]. אבל כי הווי מזמני ליה [כאשר היו מזמינים אותו] אזיל [היה הולך], ואמר כהסבר לדברי:

גדרות

מן הכיעור ומן הדומה לו בכתי"מ ועוד: מן הכיעור ומן הדומה לכיעור. מידי דמזבין משומא בכתי"מ ועוד: מידי דמזבין בשומא. דאשומא מזדבן בכתי"מ ועוד: דבשומא מזדבן. כל יומא אומצא בכתי"מ ועוד: כל יומא נמי אומצא וכי בריש.

ורואה טרפה לעצמו ושימש תלמידי חכמים ברוב כתי"מ כבמקבילות: ושימש תלמידי חכמים ורואה טריפה לעצמו. זוכה ונוחל שני עולמות בכתי"מ: זוכה לשני עולמות וברוב כתי"מ: זוכה ונוחל שני עולמים.

אשריך בעולם הזה בכתי"מ ועוד: דכתיב אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה. משדרי ליה מבי נשיאה מידי בחלק מכתתי"מ כבמקבילות: משדרי ליה מתנתא מבי נשיאה.

וכי הווי מזמני ליה לא אזיל בכתי"מ ועוד מלים אלו חסרות. אמר לא קא בעי מר דאיחי ברוב כתי"מ: אמר להו לא יחיא לנו דאיחי.

ליהנות ממה שאינו שלו, בין אם חשש שהוא של אחרים, ובין מצד האיסור שיש בדבר. ולפי הרא"ה (ראה לעיל) הכוונה היא שאינו נוקק לשאול אחרים כדי להתיר ספיקות שיש לו, אלא יכול להתיר לעצמו. יגיע כפיך כי תאכל כלומר, אדם כזה שנמנע מספק איסור שלו, וכל שכן משל אחרים, הוא אותו שנאמר עליו "יגיע כפיך כי תאכל", שאינו רוצה ליהנות ממה שאינו יגיע כפיו (רש"י). ולפי פירוש הרא"ה לעיל הכוונה פשוטה, שמי שהתייגע ולמד ושימש תלמידי חכמים, אשריו בעולם הזה – שנהנה מיגיעתו בתורה ויכול להתיר לעצמו, וטוב לו לעולם הבא – על ההוראה שהורה לעצמו, שגם עליה הוא מקבל שכר. ר' אלעזר כי הווי משדרי ליה... לא שקיל וכו' יש שפירש כי הדברים קשורים למה שנאמר לעיל: איזהו תלמיד חכם הרואה חכם טריפה לעצמו – שאינו מאמין לאחרים על הטריות, ונמצא שהוא מקיים בעצמו "שונה מתנות יחיה", שמשמע זה, כאשר מזמינים אותו אינו הולך (מהרש"א).

אורה ההלכה

הרחק מן הכיעור ומן הדומה לו מותר לתלמיד חכם לטעום דבר ממה שהורה בו, כדי לעשות הוראתו ברורה, אבל ליקח כמתנה דבר חשוב ממה שהתיר – אסור. על פי הגמרא כאן (גר"א). (ש"ע י"ד רמז, כא בהגהה). וישנא מתנות יחיה מידת חסירות שלא לקבל מתנה, אלא לבטוח בהשם שיתן לו די מחסורו, שנאמר: "ושונא מתנות יחיה" (משלי טו, כז). (רמב"ם ספר קניין הלכות זכיה ומתנה פ"ב הי"ז. ש"ע ח"מ רמז, ה).

עיונים

אבא שרי בוכרא בכור בהמה טהורה ניתן לכהנים, וכשהוא תם מקריבים אותו ובשרו נאכל על ידם, ואם היה בעל מום – מותר לכהנים לאוכלו בכל מקום, ואולם אין הכהן רשאי לשוחטו עד שיתירו חכם שהוסמך לכך. וכתב רש"י כי רב חסדא היה כהן, (ראה ברכות מד,א). ומדבריו משמע כי אם היה ישראל ממילא היה אסור באכילת הבשר. וכבר העירו כי להלכה נפסק בבית הלל (בכורות לב,ב), שמותר להאכיל מבשר הבכור גם לישראל (תורה"ש), אלא שיש שהיו מחמירים בענין זה (ראה מהרש"א). דאשומא מזדבן בשונה משאר קדשים, הבכור אינו נפדה גם כשנפול בו מום, וכיון שהוא נשאר במקצת קדושה – אסור לנהוג בו כבבשר חולין, ולכן אסור למכור את בשרו במשקל, אלא רק באומדן. איזהו תלמיד חכם שאמרו חכמים שניתן לסמוך עליו, להחזיר לו אבירה על פי טביעת עינו, בלא לדרוש ממנו סימנים (תוס', על פי ב"מ כג,ב). זה הרואה טרפה לעצמו ענין זה נתבאר באופנים שונים. רש"י פירש: במקום שיש צד לאסור וצד להתיר – תלמיד חכם אוסר על עצמו. ורבינו גרשום פירש: רואה טריפה לעצמו – שאינו הולך ומראה לאחרים שיתירו לו. ועוד פירשו "לעצמו" – שגם כשיש אחרים שמקילים הוא מחמיר על עצמו (תוס' חיצוניות). או שגם כשהוא מוצא מקום להקל לאחרים – הריהו מחמיר על עצמו. אבל יש שפירשו באופן שונה, שרואה טריפה לעצמו עניינו – שלמד ושימש תלמידי חכמים עד שאינו זקוק לחכמים אחרים, אלא יכול לפסוק לעצמו בדיני טריות (רא"ה). וראה באריכות ביבין שמועה לתשב"ץ פ"א.

שונא מתנות יחיה זה הרואה טרפה לעצמו רש"י פירש: שאם מממן שלו שיש לו בו ספק הריהו נמנע, כל שכן שאינו חומד ממון של אחרים. ויש לפרש: שאינו רוצה